

JEAN-LOUIS BACQUÉ-GRAMMONT, *Le Livre de Babur. Babur-Name* (بابرنامه) *Mémoires du Premier Grand Mogol des Indes (1494-1529)*. Présenté et traduit du turc tchaghatay par Jean-Louis Bacqué-Grammont, Directeur de L'Institut français d'études anatoliennes à Istanbul. Annoté avec la collaboration de Mohibbul Hasan. Miniatures mogoles inédites du XVI^e siècle photographie de Roland et Sabrina Michaud, Paris 1985. (satışa verilışı Mart 1986), büyük boy 379 Sayfa. Collection Orientale de L'Imprimerie Nationale Dirigée par André Miquel, professeur au Collège de France.

Asya tarihi içinde Babur'un müstesna bir yeri bulunmaktadır. Kıtası O başta bulunduğu sıralarda büyük bir evrim içerisinde bulunuyordu. Bir taraftan komşuları ile çeşitli ilişkiler içinde bulunurken, Osmanlı Türkleri de güçlü bir devlet meydana getirdikleri için Asya kıtası ile yakından ilgi kuruyorlar, bütün bunlara ek olarak da Avrupa kıtasından kalkıp gelen bir yığın denizci de Asya kıtasında yeni bir etki alanı yaratıyorlardı. Bu durum konuları artık yerel olmaktan çıkarp, her bir hareketin dünya çapına yayılmasına yol açmakta idi. Babur'un egemen olduğu yerler de yüzyıllar boyu Avrupa ile Asya kıtalarını birbirine bağlayan yerlerdi ve Hindistan tarihinin en eski çağlardan beri kültür ve malzeme üreten bir yöresi idi. Fakat yeniçağ tarihinin başladığı dönemlerde, bir hareketlilik ve canlılık başlamış bulunuyordu ki, bunun tarihsel kaynakları pek çoktur ve Babur da bunlardan birisidir. Okumuş, dinlemiş, kendisini çok iyi yetiştirmiş ve güçlü bir devlet adamı olarak varlığını duyurmuştur. Fakat en önemlisi; duydukları ve edindiği izlenimler fikir yapısında bir ataklık meydana getirmiştir ki, bunun üzerine yazdığı anıları cihan tarihinde iz bırakmıştır. Kendi adını taşıyan bu anılar değişik zamanlarda okundu ve çok sayıda yazma nüshaları çıkarıldıktan sonra kitaplıklara da girdi. Bununla yetinilmedi değişik sanatkarlar tarafından da minyatürler yapılarak eserin ne kadar sevilip yayıldığı ispat edildi. Böyle bir değerli eser üzerinde geçen yüzyıldan beri araştırmalar yapılmaktadır. Ülkemizde de Babur'u büyük ölçüde tanıtan kişi de hiç şüphesiz Fuad Köprülü idi. Önce şiirlerini tanıttı ve daha sonra da *İslâm Ansiklopedisi* yayınlanmağa başladığı zaman da Babur maddesini yetkiyle kaleme aldı. Anımsadığım kadariyle onun çalışmalarını ileri götürecek bir araştırmacımız yetişmedi. Ne var ki eski Türk tarihi yadigarlarından biri sayılan bu anı kitabı hiç değilse dilimize yetkiyle kazandırıldı. *Vekayi. Babur'un hâtrâtı* (1943-1946) başlıklı eseri yayınlayan Türk Tarih Kurumu için dil bakımından Reşit Rahmeti Arat, tarihsel özet için de Yusuf Hikmet Bayur çalıştılar. Bu yayın daha sonra notlar ve giriş kısımları çıkarılarak üç cilt halinde acaip bir yayın olarak, daha sonra da 1985 yılı Aralık ayında tek cilt olarak yayınlandı. 45 yıl sonra daha iyi bir yayın beklerken, eskisini feci bir hale getiren zihniyet içinde yaşamış olmak gerçekten elem vericidir. Batı dünyasında çıkan yayını gördükten sonra söylenecek başka bir şey bulamıyorum.

Eseri yayına hazırlayan Bacqué-Grammont ülkesindeki bir geleneğin de sürdürücüsüdür. Daha geçen yüzyılın sonlarında Fransızlar Babur'a çok önem verdiler ve eserini bilimsel yöntemlerle yayınlamakla doğu kültürüne ne kadar âşina olduklarını ortaya koydular. Aradan geçen yüzyıldan sonra bu kez daha ileri bir yöntemle, eser gene Fransa'da başarılı bir yayın olarak ortaya konmaktadır. Parlak kağıda, bu kez minyatürler ve fotoğraflar da konularak yapılan bu yayın için zengin bir kaynakça verilmektedir. (s. 27-30). Notlar sayfaların dip tarafına veya kitabın sonuna değil de sayfaların yanına verilmiştir. Böylece boşluklar hoş bir hava yaratmaktadır. Minyatürler tarihsel olayları yansıtmayı yanında, günümüzde çekilen fotoğraflar ile de pekiştirilmiştir. Bu işi başaran karı-koca gezginler, kısa bir zaman önce memleketimizi ziyaretleri sırasında bir de sergi düzenleyip, vardıkları sonuçların bir kısmını geniş kitleye tanıttılar. Harita ve planlar da ihmal edilmemiştir. Böylece 1493 yılından başlayıp otuzbeş yıl kadar süren bir süre tekrar tarih, yazın, güzel sanatlar, etnoloji, folklor, sulama tekniği gibi konulara sunulmuştur. Sunucunun bir destan olarak nitelediği bu eser bir toplumu etraflıca anlatan tükenmez bir kaynaktır. Yeter ki, iyice incelemek ve elimizdeki kitap gibi açıklayıcı notlarla sunulsun. Bunu başaran sayın Bacqué-Grammont uzun süreden beri devam ettirdiği çalışmasının önemli bir evresini tamamlamış bulunuyor. 1980 yılında gene bu eser üzerinde UNESCO tarafından verilen görevi tamamlayıp geniş bir çevreye yaymıştı. Şimdi ise, yukarda konu ettiğim bahisler üzerinde çalışacak bilim adamlarına yeni bir eser daha armağan etmiş bulunmaktadır ve bu sayede tarihimizin önemli bir dönemine yeni bir ışık getirmektedir ki, uzantısının daha uzun yıllar etrafını aydınlatacağını yayınladığı minyatürler gibi parlak bir izlenim bırakacağı şüphesizdir.

Doç. Dr. MAHMUT H. ŞAKİROĞLU